

Rima (dr. Besutti) i predstavnica Marijanskog društva iz Ekvadora gospođa Prpić.

U organizaciji kongresa uz prvog potpredsjednika HMI najveći je teret organiziranja podnio dr. Pavao Žmire, tajnik HMI.

ADALBERT REBIĆ

SIMPOZIJ O FRANJEVAČKOJ POVIJESTI

Prigodom proslave 750. obljetnice smrti sv. Franje, od 29. studenoga do 1. prosinca 1976. održan je u Zagrebu povijesni simpozij s općom temom: *Franjevačke zajednice u izgradnji naše Crkve i kulture*. Na programu simpozija bila su 23 predavanja, svako je trajalo oko 25 minuta; sudjelovali su i Slovenci. Predavanjima je svaki dan prisustvovalo prosječno oko 150 sudionika. U ime franjevačkih viših poglavara i poglavarica rad je simpozija otvorio provincijal O. Ivan Peran. Prisutne je pozdravio zagrebački nadbiskup Msgr. Franjo Kuharić, a u ime zagrebačkog Teološkog fakulteta pozdravni je govor održao dekan fakulteta prof. Tomislav Šagi-Bunić.

Radi izvanjskih okolnosti tematika je simpozija namjerno vremenski vrlo široka i obuhvaća velik dio franjevačkih zajednica. Kao što se obično događa kod takvih susreta, predavači su radi ograničenog vremena bili prisiljeni da iznose u sažetku samo rezultate svoga istraživanja, ili – kod nekih tema – da obuhvate uglavnom najvažnije činjenice. U više slučajeva diskusija im je dala mogućnost da uđu u detalje.

Dok nemamo čitavog teksta svih predavanja, moguće je iznijeti samo opći pregled simpozija. Među predavanjima neka imaju općenitiji i donekle uvodni karakter. To je najprije predavanje Nikole Roščića: „Počeci franjevačkog reda u

Hrvatskoj”. Roščić traži povijesne prapočetke dolaska franjevaca u Hrvatsku, osnutak prve provincije, obuhvaćajući razdoblje od 1212. do 1239. godine. Iznosi novu hipotezu da je prva franjevačka provincija utemeljena 1217., a prva postojbina da je podignuta u Trogiru god. 1214. Općenitijeg su zatim karaktera predavanja Gabrijela Hrvatima Jurišića i Hadrijana Boraka. Jurišić je u temu: „Sveti sljedbenici Franje Asiškoga u našoj prošlosti” iznio broj beatificiranih (kanoniziranih) naših franjevaca; za više od 250 članova franjevačke zajednice postoje povijesna svjedočanstva o njihovu svetom životu. O većini ne postoje prave povijesne studije. Borak („Sv. Franjo u historiografskom istraživanju danas”) je prikazao genezu tzv. „franjevačkog pitanja”, rezultat naučnog istraživanja o odnosu između *Vita I* i *Vita II* Tome Celanskoga, te povijesnu ulogu koju je odigrala *Legenda maior* sv. Bonaventure.

Zatim slijedi niz predavanja o počecima moderne historiografije u Hrvata. Među ovim najprije je predavanje Emanuela Hoška o temu: „Topohistoriografsko djelo Emerika Pavića kao izvor za hrvatsku crkvenu i kulturu povijest”. Pavićevo djelo *Ramus viridantis olivae* bogato je povijesnim dokumentima, opisom suvremenih događaja i zabilješkama iz starijih kronika. Toj je građi Pavić utisnuo pečat osobne kulture i duhovnog naslijeđa kulturnog kruga hrvatskih franjevaca u Budimu. Prigodom 200. obljetnice III. izdanja Lastrićeva povijesnog djela, Andrija Zirdum nastavlja isto pitanje u temi: „Poticaji i ciljevi Lastrićeva povijesnog djela *Epitome vetustatum Bosnensis provinciae*”. Zirdum istražuje motive i razne okolnosti nastanka Lastrićeva djela, koji se smatra začetkom moderne historiografije Bosne i Hercegovine. Zatim Josip Soldo govori o „Počecima historiografije franjevaca prov. Presv. Otkupitelja u 18. stoljeću”. Među ostalim piscima pokazuje metode i povijesnu vrijednost

djela Luke Vladmirovića, Jurja Petkovića, Filipa Grabovca te Andrije Kačića Milošića.

Druga je serija predavanja koja govore o religiozno–kulturnom djelovanju franjevaca. Leonard Tandarić („Franjevački elemenat u hrvatsko–glasoljskim knjigama“) zapaža taj elemenat osobito u sanktoralu misala i brevijara; on konstatira da franjevački utjecaj očito prelazi potrebe franjevačke trećoredne provincije, koja se jedina od franjevačkih zajednica služila staroslavenskim liturgijskim jezikom. Veliko je zanimanje pobudilo predavanje Anđelka Badurine o temi „Uloga franjevaca u urbanizaciji istočne jadranske obale“. Badurina dokazuje kako su franjevački samostani – dosljedno Franjinu načelu da braća žive „tamquam peregrini et advenae“, ostajući autarhična jedinica skupnog života i rada – mikropolis, osim religiozno–kulturne djelatnosti odigrali značajnu ulogu u gospodarskoj i prostornoj organizaciji sredine u kojoj su se nalazili. U tu vrstu širih tema ulazi i predavanje Ljudevita Rupčića: „Posebnost franjevačke karizme u Bosni i Hercegovini“. Predavač je u, barem djelomice, teološkom pristupu povijesti franjevaca u Bosni i Hercegovini naglasio novost franjevačkog pokreta u svijetu i njegov odjek u našim krajevima; u nastavku je tumačio kako su franjevci u bosansko stanovništvo unosili duh Evanđelja, a time stvarali i temelje novih društvenih odnosa. Andrija Nikić („Franjevci i širenje prosvjete u Hercegovini“) i ovdje nastavlja svoja već zapažena istraživanja o načinima, koji su stvarno nerijetko bili mukotrpni, kako su franjevci učili narod čitati i pisati; posebno se osvrnuo brojnim podacima na pothvate Didaka Buntića. Isti problem nastavlja Natalija Palac („Prosvjetni i odgojni rad školskih sestara među Hrvatima“), čije istraživanje obuhvaća rad sestara u zabavištima, djevojačkim domaćinskim i ženskim stručnim školama Bosne, Hercegovine i Dalmacije. Luka Markešić („Vjera i pobožnost hrvatskih

katolika u Bosni u spisima fra Stipana Margitića“) na temelju Margitićeva djela tumači pozitivni doprinos vjere, pobožnosti i teologije u očuvanju i razvoju nacionalnih i društvenih vrednota u Bosni, jer propovijedanje i življenje Evanđelja ima za posljedicu rad na nacionalnom i socijalnom oslobođenju bosanskog seljaka. U tom smislu Margitićevo djelo sadrži i „teologiju oslobođenja“. Karlo Jurišić pod temom: „Franjevci i osnutak Muzeja Hrvatskih starina u Kninu“ istražuje djelovanje fra Luje Maruna, koji je ustrajnim pothvatima sistematski, iako nestručno, počeo iskopavati hrvatske spomenike u kninskoj okolici, god. 1887. je osnovao „Kninsko starinarsko društvo“, pridonio stvaranju „Prvog muzeja hrvatskih starina“ u Kninu, a god. 1895. pokrenuo časopis „Starohrvatska prosvjeta“. Pijo Pejić („Hrvatski franjevci u Sv. Zemlji“) daje najprije pregled prvih veza franjevaca sa Sv. Zemljom; zatim, osim Nikole Tavelića, spominje rad Hrvata Bonifacija iz Dubrovnika, koji je bio kustos Sv. Zemlje, Anzelma Ruskovića, i više drugih. O djelovanju franjevaca u Sloveniji najprije je govorio Metod Benedik („Prispevek slovenskih kapucinov k razvoju književnosti na Slovenskem v začetku 18. stoletja“), koji je tumačio rezultate svoga istraživanja o sudjelovanju slovenskih kapucina Ivana Svetokriškog i Rogerija Ljubljanskog u formiranju modernog slovenskog jezika. Rogerije piše prvo dramsko djelo na slovenskom jeziku. Slično je pitanje obrađivao Mihael Vovk u temi: „P. Stanislav Škrabec, veliki slovenski jezikoslovec“. Uglavnom se zadržao na prikazu Škrabeca kao uzornog redovnika; pokazao je na pothvat Škrabeca da slovenski jezik očisti od tuđica i koliko je pridonio stvaranju jedinstvenog jezika. On već god. 1880. izdaje više spisa sv. Franje u slovenskom prijevodu.

Radu franjevaca u 20. stoljeću posvećena su četiri predavanja. Prvo je predavanje Ivona Čuka o „Kulturno–domoljubnom radu franjevca konventualca fra Joze

Miloševića". Predavač pokazuje na političku djelatnost istaknutih hrvatskih političara potkraj prvog svjetskog rata i s time u vezi na ulogu Miloševića u vjerskim i političkim pothvatima hrvatskog katoličkog pokreta. Pod drugim vidom pristupa istom pokretu Zdenko Tenšek („Udio O. Bernardina Škrivanića u hrvatskom katoličkom pokretu”), koji donosi rezultate najnovijeg istraživanja o djelu Škrivanića i riječkih kapucina u pokretu, kako je Škrivanić izdavačkom djelatnošću, okupljanjem i aktiviranjem katoličkih laika razvijao religioznu i kulturnu svijest u hrvatskom narodu. A Predrag Belić pod temom: „Katoličko—pravoslavna problematika u publicistici hrvatskih franjevaca i isusovaca od god. 1878. do 1941.”) u novom vidu ekumenskog duha analizira stavove franjevaca i isusovaca u revijama i biltenima u pitanju pravoslavlja, te daje povijesni i kritički pregled njihovih pothvata. Zatim Marijo Šikić („Filozofija u djelima O. Urbana Talije”) daje kritički sud o glavnim temama Talijine filozofske misli. Talija se, konstatira Šikić, posebno bavio problemom skepse, prvi kod nas stručno obraduje pitanje neumrlosti duše, a bavi se i psihologijom i parapsihologijom. Ovo doba obuhvaća i predavanje Kasilde Vidović o „Karitativnom radu sestara sv. Križa u našoj prošlosti”. Predavačica je iz tog, dosad neistraženog, polja iznijela općenite i povijesno vrlo važne podatke o djelovanju sestara u bolnicama i na ratnim bojištima od god. 1868. do 1941., s posebnim osvrtom na stanje naših bolnica toga vremena. Ovo predavanje, kao i ono Natalije Palac, dobro osvjetljuje povijesnu vrijednost koje ima djelovanje redovnica, ali sve je to kritički neistraženo. Uostalom, ni metodologija pristupa toj svojevrsnoj povijesnoj građi nije ispitana. Kao originalni doprinos simpozija ističe se još predavanje Anđelke Milanovića o temi: „Franjevci i crkvena glazba u Hrvatskoj”. Milanović zaključuje da franjevci, osobito u priobalnim krajevi-

ma, idu ukorak s duhovnom glazbom Evrope. Posebno se osvrće na djela Ivana Lukačića. Predavač pokazuje na teškoće glazbene umjetnosti u krajevima pod turskim jarmom i na veliki napredak u glazbi u 20. stoljeću. Simpozij je završio predavanjem Gracijana Biršića, koji je govorio o „Hrvatskim prijevodima *Pjesme brata sunca*”. Na temelju Biršićeva istraživanja samo u najnovijoj našoj književnosti ima barem 15 prijevoda poznate *Pjesme*, koji su izašli u raznim zbirka i revijama. Predavač je zatim pokazao na literarne i filološke probleme u vezi s prijevodom *Pjesme*.

Ovaj prvi organizirani istraživački pristup tako brojnim pitanjima naše crkvene povijesti svakako predstavlja ozbiljan doprinos našoj historiografiji. Ta su istraživanja pokazala da su mnogi dijelovi franjevačke povijesti kod nas gotovo potpuno neispitani. U tolikim slučajevima, npr. u 20. stoljeću, očekuju se prvi koraci arhivskog istraživanja i uvodna kritična procjena povijesne dokumentarne građe. U mnogim smo, dakle, slučajevima prisiljeni da se zasad ograničimo na naučna istraživanja, koja su nužni preduvjet da pristupimo interpretativnoj povijesti i znanstvenim povijesnim vizijama prošlosti. I ovaj simpozij u više slučajeva nije mogao poći dalje od tih granica. Predavanja, koja su formalno bila na visini, pokazala su da treba pažnju posvetiti metodama povijesnog istraživanja. A takva konstatacija dovoljno pokazuje da su takvi znanstveni skupovi nužni; stručnjacima treba dati mogućnosti da izmijene svoja iskustva. Kao što se uvijek u takvim zgodama događa, zajedničko je istraživanje postavilo više neriješenih pitanja. Jedno se svakako, u vezi s predavanjima, odnosi na formiranje i razvoj naše historiografije. Zirdum i Hoško su to pitanje, jasnije u diskusiji nego u predavanju, stručno postavili. Zanimljivo je da je simpozij potpuno mimoišao pitanja o unutaršnjem stanju i razvoju pojedinih

franjevačkih zajednica te o njihovim međusobnim odnosima. Radi brojnih takvih pitanja na simpoziju je jednoglasno izražena želja da se s tom vrstom znanstvenog rada nastavi.

U zgradi simpozija bila je priređena ikonografska izložba, na kojoj je bilo izloženo dvadesetak vrijednih slika, većim dijelom iz 18. stoljeća, koje prikazuju razne momente iz života sv. Franje.

HADRIJAN BORAK